

Schuilkelder Urseldorp

De foto op het titelblad laat ons Urselplaatse zien eind 1944, een Britse militaire vrachtwagen staat er geparkeerd en de militair ziet naar de kerktoren omhoog, van waaruit zijn vriend deze foto neemt. Verderop langsheen het voetpad bemerken we de trapingang van de betonnen schuilplaats onder het dorpsplein, en in het midden links van het voertuig zien we het deksel van de nooduitgang.

Bij het uitbreken van wereldoorlog II kreeg ik de benaming “onderstand” en “abri” voor het eerst te horen. Het was nonkel Kamiel die de spade opnam en aan het graven ging een eindje van onze huizen af, een soort diepe en brede gracht waarin hij zelfs langs weerszijden zitbanken vormde, met aan ieder einde een ingang in trapvorm die haaks op de gracht werd gegraven. Het geheel werd overdekt met boomstammen van dennebomen, daarop legde hij de dikke graszoden die hij bij het begin van zijn werk vakkundig had uitgegraven, en daar bovenop kwam de uitgegraven aarde. Takkenbussels dienden ten laatste nog als afwerking en camouflage. Het was een stevige ondergrondse schuilplaats die onderdak bood aan onze twee gezinnen, samen tien personen; we voelden ons met die onderstand veiliger tegen het snel naderend oorlogsgeweld. Zo verschenen in het omgevende landschap veel van die “abris”, de mensen wantrouwden over het algemeen hun eigen kelder, die ze bij beschietingen of bombardementen als te gevaarlijk beschouwden vooral omwille van het gevaar van instortingen van hun huizen.

Met het verstrijken van de oorlogsjaren en de toename van het geluid van de sirènes die schel en oorverdovend luchtalarm verkondigden, maakten we kennis met nog grotere én sterkere ondergrondse schuilplaatsen. Ze werden meestal in beton gebouwd en men begon aan de bouwput op het dorp op 20 november 1942, en er kwam ook een schuilplaats onder de galerie van het klooster (op de speelplaats). Een andere schuilplaats - deels ondergronds, deels bovengronds - werd gebouwd tussen de tramsporen aan de hangaar in de Kapelstraat. Maar de grootste schuilplaats werd gebouwd onder de kasseien van Urselplaatse. Sommige mensen noemden hem de bunker, maar volgens mij is een bunker een betonnen onderstand die bemand wordt met gewapende militairen en uitgerust wordt met schiettuigen zoals mitrailleurs en/of kanonnen. Een schuilplaats daarentegen is vooral bedoeld om bescherming te bieden aan burgers en/of militairen, en dat zowel tegen artilleriebeschietingen als tegen bombardementen door vliegtuigen.

3 Augustus 1943

Aan den Heer Sekretaris-Generaal, Ministerie
van Binnenlandse Zaken en Volksgezondheid
Passieve Luchtbescherming
Gulden Vlieslaan, 21
B R U S S E L.

Mijnheer de Sekretaris-Generaal,

A n 3722

Passieve Luchtver-
dediging.

Ter voldoening aan Uw geëerd schrijven
van 27 Juli 1943, Nr. 2142/PA/66002, hebben wij de
eer U onderstaande verslag mede te deelen be-
treffende de openbare en private schuilkelders
in de gemeente.

1° Ligging : zie op het hierbijgevoegde plan

2° Aantal : Openbare 3, private 2

3° Grootte : 1° Openbare :

N° 1 - 3.50 x 5 x 2.20
3.50 x 3.50 x 2.20
5 x 3.50 x 2.20
3 x 3 x 2.20

N° 2 - 1.25 x 2.50 x 2
1.30 x 7.50 x 2
1.25 x 6.00 x 2

N° 3 - 9.15 x 1.80 x 1.95
1.85 x 2 x 1.95
1.80 x 5 x 1.95

2° Private :

N° 1 - 10 x 7.35 x 1.90
4 x 2.40 x 1.90

N° 2 - 3.30 x 4.50 x 1.80
3.30 x 4.60 x 1.80

Toestand van onderhoud : goed

Hoogachtend,

De Burgemeester & Schepenen,

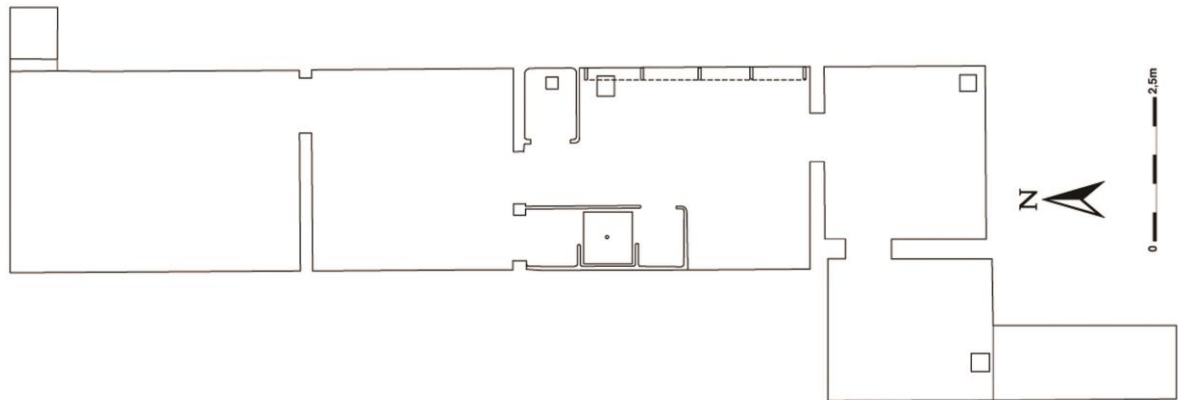
op bevel:
De Sekretaris,

Volgens dit document beschikte Ursel op 3 augustus 1943 over 3 openbare en 2 private schuilkelders, kelder nr. 1 is volgens de opgegeven hoogte van 2,20 m. heel waarschijnlijk deze op Urselplaatse; het plan waarvan sprake is, hoorde echter niet bij dit document.

De 3 openbare waren bij de bevolking bekend, maar niemand weet waar of bij wie de private schuilkelders gebouwd werden, dat bleef tot nu toe geheim.

Schuilkelder onder het dorpsplein

Volgens dit plan staat de kerk aan de linkerzijde en is rechts de trapingang

Op 19 mei 2010 werd de archeoloog van de Klad uitgenodigd om een opmeting en een beschrijving te maken van de ondergrondse schuilplaats op Urseldorp. Wegens de dorpskernvernieuwing was deze schuilplaats die sinds het einde van wereldoorlog II gesloten was, opnieuw toegankelijk geworden via het luik van de nooduitgang midden het dorpsplein; deze opmeting gebeurde op 20 en 21 mei.

Beschrijving:

Er zijn 9 verschillende ruimtes in deze schuilplaats en de totale lengte aan de binnenzijde bedraagt 20,10 m., de totale oppervlakte van de ruimtes bedraagt iets minder dan 70 vierkante meter; de oorspronkelijke toegang zat in het zuiden van de plaatse en dicht bij het vroegere Scharminkelstraatje, de straat naar Knesselare.

Ruimte 1: Trapingang, te zien helemaal rechts op het plan.

De oorspronkelijke ingang werd na de oorlog dichtgemaakt met een plaat in gewapend beton. Aan de binnenzijde bemerken we nog deels vergane stutten op waar deze betonvloer oorspronkelijk op rustte. De trap is 3,15 m. lang en 1,30 m. breed, en bestaat uit 13 betegelde treden; elke trede is ca. 33 cm. lang en 16 cm. diep. In de muur langs de trap zijn de resten van de trapleuning nog zichtbaar.

Ruimte 2

De trap mondt uit in een ruimte van 2,90 m. bij 2,47 m. en de hoogte is 2,35 m. de vloer is betegeld met vierkante betontegels ($z = 15$ cm.) en waar de trap uitmondt is een vierkante rooster met een zijde van 28 cm. ingebouwd in de vloer om het regenwater op te vangen. In de kelder moet er een afvoer van regen- en vuil water ingebouwd geweest zijn, mogelijks aangedreven door pompen; daarvan werd echter niets meer teruggevonden. In deze ruimte kwamen ook de water- en electriciteitsleiding binnen, ze liepen door de muur naar de volgende ruimtes.

Ruimte 3

Dit is in feite de eerste ruimte van de eigenlijke schuilkelder, en ze kon als dusdanig goed afgesloten worden. Deze kamer is 2,78 m. lang, 2,98 m. breed en 2,18 m. hoog, ze ligt ten oosten van de trap en Ruimte 2 en in het verlengde van de rest van de schuilkelder. Deze kamer werd aan beide zijden afgesloten van Ruimte 2 met een deur (breedte = 80 cm. en de hoogte = 1,85 m.) . De deuren zijn verdwenen, maar de hengsels zijn aan beide zijden van de muur nog aanwezig. Het ijzeren frame aan de oostelijke zijde van de deuropening wijst op de aanwezigheid van een stevige deur. De muur tussen de deuren blijkt 33 cm. dik te zijn.

De vloer van deze ruimte is betegeld met vierkante betontegels ($z = 15$ cm.), en in de zuidoostelijke hoek zit een afvoerput voor vuil water. Op de muur tegen de zuidwestelijke hoek zijn negatieve sporen zichtbaar van een kast, mogelijk van een telefoon.

De toegang tot de volgende ruimtes ligt in de noordelijke muur, het deurgat is daar 1,85 m. hoog en 79 cm. breed. Afgaande op de resten van het ijzeren frame was ook hier een stevige deur voorzien die opendraait in de richting van ruimte 3; de muur tussen de beide ruimtes is 25 cm. dik.

Ruimte 4: bevat een zitruimte, toilet- en douchekamer

Dit is de eerste ingerichte ruimte, ze is 4,95 m. lang, ca. 3,49 m. breed en 2,16 m. hoog. De vloer van deze ruimte en alle volgende ruimtes is betegeld met bleke vierkante betontegels ($z = 15$ cm.); de bijhorende plinten zijn ca. 11 cm. hoog, 1,5 cm. dik en 20,5 cm. lang. Aan de westelijke zijde zijn over een lengte van 4 m. de resten van een zitbank zichtbaar.

Ook in deze ruimte is een afvoerput voor vuil water voorzien. Centraal door de ruimte loopt een verluchtungskanaal, de waterleiding en de elektriciteitsleiding lopen langs de zuidelijke muur en ook langs de oostelijke muur.

In de noordoostelijke hoek was een toilet (Ruimte 5) voorzien.

De toegang aan zuidelijke zijde was 82 cm. breed en 1,99 m. hoog. De toiletpot zelf is verdwenen, maar de wateraanvoer en de bevestigingsbouten van de pot zijn nog aanwezig. Dit toilet was binnen Ruimte 4 opgebouwd met een soort snelbouwtegels met tandgroeven. Deze vierkante tegels hebben een zijde van 17 cm. en zijn 4 cm. dik; aan beide zijden is een glazuurlaag opgebracht.

Met hetzelfde type tegels is ook een douchekamer (Ruimte 6) in deze ruimte gebouwd, tegen de westelijke muur van Ruimte 4. Deze bestaat uit 3 ruimtes van elk ca. 90 cm. lang en 1,10 m. breed. De douche bevindt zich in het midden en aan beide zijden is vermoedelijk een kleedkamer gebouwd. De zuidelijke kleedkamer kan betreden worden vanuit ruimte 4 via het oosten, terwijl de noordelijke kleedkamer kan betreden worden vanuit Ruimte 7.

Beide kleedkamers geven natuurlijk uit in de douchekamer.

De douchekamer zelf heeft een douchebak van 72 cm. bij 92 cm., met een diepte van ca. 20 cm.; in het midden is de afvoer van het water voorzien. De douchekop is verdwenen maar de resten van de waterleiding lopen over het plafond tot boven het midden van de douchebak. Er is in deze kamers een aparte verluchting voorzien; (wellicht is er onder de douche- en toiletcellen een citerne voor vuil water gestoken..?)

Ruimte 7

Deze ruimte is 3,46 m. lang, 3,49 m. breed en 2,16 m. hoog. Vanuit ruimte 4 geven twee openingen toegang tot Ruimte 7: één via de badkamer (ruimte 6) en één via Ruimte 4 zelf. De deuropeningen zijn respectievelijk 74 cm. en 89 cm. breed en de hoogte van beide bedraagt 1,96 m. De muur tussen beide ruimtes is 22,5 cm. dik, er zijn echter geen deuren meer bewaard, maar de houtresten tonen wel aan dat er bij beide minstens deurlijsten waren voorzien. Centraal door de ruimte lopen het verluchtungskanaal en de waterleiding verder, terwijl de elektriciteitsleiding langs de oostelijke muur loopt. Tegen de westelijke muur werd nog een afvoer voor water aangetroffen en een reeks negatieve sporen; mogelijk waren hier een wastafel en een spiegel geplaatst.

Ruimte 8

De laatste kamer is 4,98 m. lang, 3,49 m. breed en 2,15 m. hoog. Er is een toegang via Ruimte 7 van 89 cm. breed en 1,97 m. hoog; deze toegang bevindt zich in de zuidelijke muur van Ruimte 8 aan de oostelijke kant. Bij de bouw van de kelder is trouwens voorzien dat de toegangen tot de verschillende ruimtes niet op één lijn liggen, maar geschrinkt. Ook hier lopen het verluchtungskanaal en de waterleiding centraal en loopt de elektriciteitsleiding langs de oostelijke muur. Deze ruimte is tevens voorzien van een nooduitgang (Ruimte 9) in de noordoostelijke hoek, die bereikt wordt via een lage opening van 1,66 m. hoog. Deze smalle nooduitgang is 1,10 m. bij 78 cm. en is 2,87 m. hoog.

In de westelijke muur is een verticale trap met 11 metalen spurten bevestigd en bovenaan is het mangat afgesloten met een loodzwaar metalen luik.

Conclusie

Deze schuilkelder is een vrij imposante constructie van meer dan 20 m. lang en 3,49 m. breed. Hoe dik gepantserd het massief was blijft onbekend, maar er is wel een aanwijzing, namelijk: de afstand tussen de bodem en het luik van de nooduitgang bedraagt 2,87 m., terwijl de gemiddelde hoogte van de schuilkelder 2,16 m. bedraagt. Dat maakt een verschil van 71 cm. en rekening houdende met de dikte van de bestrating boven de kelder (gemiddeld 20 cm.), doet dit ons veronderstellen dat de dakdikte van de schuilkelder ongeveer 50 cm. kan bedragen.

Het is ook géén schuilkelder die gebouwd werd voor enkel burgers, de zwaar verstevigde toegangen tot de afzonderlijke kamers en de geschrinkte toegangen tussen de ruimtes, bewijzen dat deze vanuit zuiver militair standpunt werd opgetrokken. Daarnaast wijst ook het verhoogde comfort met apart toilet, douchekamer en elektriciteit, water, verluchting en mogelijk zelfs telefoon, erop dat dit verblijf moest dienen voor een langer verblijf van militairen; en eventueel zelfs bedoeld was voor hogere Duitse officieren.

Het was namelijk zo dat er tijdens wereldoorlog II een militair vliegveld was te Ursel (B-67), en daardoor ook werden hier regelmatig Duitse militairen gehuisvest op en rond Urseldorp. Dat vliegveld werd in 1939 aangelegd door de Belgische Militaire Luchtvaart, tijdens de bezetting door de Duitsers uitgebreid en vervolgens door zowel de Italiaanse en de Duitse luchtmacht gebruikt, en na de bevrijding nogmaals vergroot en gebruikt door de Britse luchtmacht.

Persoonlijk was ikzelf reeds zonder de conclusie van de KLAD van mening dat een luxe-inrichting als hiervoren beschreven in deze schuilkelder, niet bedoeld was om aan de burgerbevolking bescherming te bieden.

Wie zou het als burger in zijn hoofd halen om na het afblazen van een luchtalarm, en eventueel gepaard met een luchtbombardement of zelfs een artilleriebeschieting, nog in een rij aan te schuiven om een douchke te nemen? Ik heb de sirènes nog gehoord tijdens de oorlogsjaren wanneer zwermen bombardementstoestellen vanuit Engeland kwamen overgevlogen, het was een angstaanjagend geluid dat de burgers verwittigde om beschutting te zoeken. De ondergrondse opsluiting in zo een schuilplaats was heel zeker een angstige, beklemmende ervaring, én een verschrikking bovendien wanneer er bommen rondom neervielen.

Daarover volgend verhaal van een Duits burger:

“...aan de ingang van de bunker was het één en al paniek, iedereen wilde tegelijkertijd binnen. Er was een gedrum, een getier en een gehuil. Kinderen, ouderlingen en vrouwen met valiezen, rugzakken en kindewagentjes, kreunden erbarmelijk en sommigen werden onder de voet gelopen. Intussen sloegen massa's bommen in op de stad en huilden de motoren van honderden vliegtuigen, die als pletrollen dreigden ons te zullen vernietigen. Eindelijk geraakten ook wij in de binnenruimte van de bunker. We namen plaats in één van de vele cellen die kort daarop met de ijzeren deuren, welke gepantserd waren tegen brand en hoge luchtdruk, toegegrendeld werden. Voltreffers kwamen op de bunker neer en we voelden een geweldige druk op de bunker waarin we zaten. Iedereen hield de adem in en zat met de bibber op het lijf, mensen huilden en tierden, ijlden en schreeuwden. Paniek, angst en vrees had zich van het merendeel van de mensen in de bunker meester gemaakt, steeds maar door hoorden en voelden we de uitwerking van het neerploffen en uiteenspatten van de bommen die met hele vrachten uitgestort werden door steeds maar aankomende vliegtuigen. Stof werd met geweld door deurspleten binnengejaagd en zwierelde in de bunkercellen rond...”

Bovengronds was men in doodsangst voor de ontploffende bommen, en ondergronds zat men met de daver op het lijf én bovendien met de vrees levend begraven te worden indien de bunker werd getroffen!

Zicht op de inrichting van de ondergrondse schuilplaats op Urseldorp

binnenruimte

en

trapingang

We weten dat dit op heden de enige toegankelijk gemaakte schuilplaats is van het drietal dat op Urseldorp gebouwd werd, die op de kloosterkoer werd ondergronds en onder de galerie gebouwd, die toen rechts aan de straatkant op de binnenkoer stond, de ingang werd na de oorlog dichtgemaakt.

De andere schuilplaats tussen de tramsporen was dus half bovengronds en gebouwd als bescherming voor het trampersoneel en de reizigers, want er lagen daar toen 6 à 7 sporen met regelmatig aankomende en vertrekkende trams, richting Gent en Brugge, Aalter - Tielt en Eeklo - Watervliet, zowel voor passagiers als voor vrachtvervoer; die schuilplaats werd uitgebroken.

Heel merkwaardig voor Ursel is echter dat er in het document van 3 augustus 1943, ook sprake is van 2 private schuilkelders. Daarmede worden toch wel betonnen “onderstanden” bedoeld, want gewone schuilplaatsen gemaakt met een dak van boomstammetjes of houtbussels, waren er met tientallen. Waar of bij wie die private kelders te Ursel gebouwd werden is nu nog altijd geheim gebleven. Bij nazicht van een aantal gemeentelijke documenten, geloof ik nu dat onze vroegere oorlogsburgemeester Urbain De Keyser die gehuwd was met Roskams Alice maar kinderloos bleef, toen eveneens een rol van betekenis heeft gespeeld bij de aanleg van zowel de openbare als de private schuilkelders te Ursel. Urbain was een zoon van Edmond De Keyser (meester-bierbrouwer) en die was gehuwd met Alderweireld Marie, zij hadden nog een zoon Armand. Als bierbrouwer was Edmond zeer kapitaalkrachtig en zij leefden in Urseldorp dus op grote voet, met drie dienstmeiden. Urbain was geboren op 2 april 1902 en op het eind van de dertiger jaren, dus voor wereldoorlog II, was hij schepen te Ursel en heel populair bij de bevolking.

Urbain was reeds in 1939 Directeur van de Passieve Luchtbescherming te Ursel. Dat hield in dat hij de leiding had over een groep Urselnaren die onder zijn leiding moesten voorzien in allerlei maatregelen met het oog op de veiligheid van de bevolking bij eventuele luchtaanvallen.

Met de oorlog in het vooruitzicht werd hij door de toenmalige burgemeester René Bruggheman voorgedragen voor een belangrijke post bij de Burgerlijke Wacht. Of Urbain als burgemeester al die functies zelf nog in handen had tijdens de oorlog weet ik niet, maar denkkelijk werden de manschappen van de P.L.B. en van de B.W. waarover hij beschikte, samengevoegd tot één groep die moest instaan om de orde en de veiligheid te verzekeren. Aangezien burgers géén wapens mochten dragen van de bezetters, werden zijn mannen (14 in totaal) van de Burgerlijke Wacht bewapend met een stok en door de bevolking spottend bedacht met de naam “stokwacht”; en die had onder druk van de Duitsers méér met bewakingsopdrachten te maken tijdens de oorlogsjaren. Urbain nam tijdens de bezetting het burgemeesterschap over van Bruggheman in juli 1941, en daarmede nam hij ook de verantwoordelijkheid op zich om te zorgen voor de veiligheid van zijn parochianen. De documenten die ik hier bijvoeg wijzen erop dat hij daarvoor zijn best heeft gedaan, want het was voor hem géén gemakkelijke taak; goed doen voor de burgers en de bezetters niet tegen het hoofd stoten, dat was zo goed als onmogelijk.

We zien hier Urbain De Keyser - met bril en pet - aan de zijde van zijn poulain Marcel Claeys en rechts de "soigneur" van Marcel, Gustjen De Paepe; de persoon links is mij onbekend.

"Meneer Urbain" zoals hij in de volksmond werd genoemd, had de brouwerij van zijn vader geërfd en was aandeelhouder van brouwerij Krüger te Eeklo; een groot deel van de herbergen van Ursel behoorde hem toe. Bovendien was hij tijdens de bezettingsjaren ook politiek bedrijvig en lid van het V.N.V., het Vlaams Nationalistisch Verbond. De leiders van het V.N.V. gingen echter aanleunen bij de Duitsers en dat werd na de oorlog ook Urbain De Keyser fataal, hij werd veroordeeld als collaborateur en zat zijn straf uit; maar bleef achteraf te Ursel in zijn villa wonen en werd opnieuw door de bevolking aanvaard.

Urbain heeft plichtbewust belangrijke functies vervuld, en als burgemeester heeft hij herhaaldelijk gepoogd de Urselnaren voor ergere dingen te behoeden. Er zijn daar na de oorlog meerdere verhalen over bekend geworden die in zijn voordeel spraken, waar hij kon probeerde hij zijn burgers te sparen voor erger. Hiernavolgend een aantal documenten die betrekking hebben over die woelige oorlogsjaren 1940-45 te Ursel.

Gemeente Ursel.

Ursel, 19 Maart 1940.

Burgerlijke Wacht.
Chef.

A - nr. 1944

Mijnheer de Gouverneur,

In verband met een schrijven van den heer Minister van Landsverdediging, opgenomen in het Tijdschrift "Luchtbescherming" van de maand Februari, nr. 64, bl. 523, en in afwijking van onzen brief A- nr. 1855, van 11 Oktober 1939, aan den heer Directeur der Luchtbescherming voor de Provincie Cost-Vlaanderen, heb ik de eer U te verzoeken, als Chef der Burgerlijke Wacht onser gemeente te willen voorstellen den heer

De Keyser Urbain,
welke, door Uw besluit van 30 September 1939, 2e afdeling, nr. 150 L, tot gemeentelijk Directeur van de passieve luchtbescherming alhier werd benoemd;

eventueel, tot plaatsvervanger, den heer
De Buyter Reni,
schoolhoofd alhier.

De Burgemeester,

R. Brugghe

Den Heer Gouverneur van Cost-Vlaanderen
te
Gent.

Het was Burgemeester René Brugghe die Urbain De Keyser aanbeval als Chef der Burgerlijke Wacht te Ursel, dit op 19 maart 1940.

De Passieve Luchtbescherming waarvan Urbain reeds in september 1939 gemeentelijk Directeur was, moest instaan voor veiligheidsvoorzieningen voor de burgers bij allerlei oorlogshandelingen zoals bvb. beschietingen en bombardementen, ook in het voorzien van gasmaskers, blusmateriaal, luchtalarmsirènes en dergelijke zaken die de veiligheid van de bevolking ten goede kwamen; zoals dus ook het bouwen van schuilkelders.

Gemeente Ussel.

Ussel, den 27 Januari, 1942

Passieve Luchtbescherming.

A - Nr. 300H

Mijnheer de Arrondissementskommissaris,

Als gevolg op Uw schrijven van 23 Januari 1942, hebben wij de eer U mede te deelen dat sedert 10 Mei 1940 :

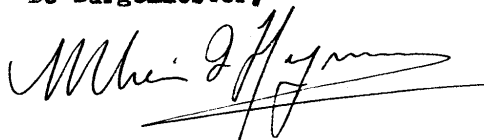
1 - Volgende personen ten gevolge van luchtaanvallen werden gekwetst :
a) Van Campo Eniel,
b) Miel Cyriel

2 - de schade door door deze luchtaanvallen veroorzaakt 7000 Fr. bedraagt.

Hieronder is niet begrepen de schade welke werd veroorzaakt tusschen 24 en 28 Mei 1940 toen de gemeente in de frontlinie lag en gedurig werd bestookt met geschut en bommen, zoodat de schade van het eene en van het andere moeilijk uit te maken zijn zou.

Hoogachtend,

De Burgemeester,

Aan den Heer Arrondissementskommissaris,

te

G E N T.

Deze documenten van de Passieve Luchtbescherming geven ons een duidelijk beeld met welke zorgen Urbain de Keyser te maken kreeg als Burgemeester en wellicht ook nog als Chef der Burgerlijke wacht. Het is dan ook logisch te veronderstellen dat hij nauw betrokken was bij de bouw van de betonnen schuilplaatsen te Ussel tijdens de oorlogsjaren, zowel van de openbare als van de private die misschien wel op zijn eigendom werden gebouwd?

Bij de aanvang van dit document hebben we gezien dat Urbain De Keyser op 3 augustus 1943, aan de Passieve Luchtbescherming het bestaan opgaf van 3 openbare en 2 private schuilkelders te Ursel; en dat die in goede staat verkeerden.

Maar er blijkt volgens Willy Stevens (heemkundige van Knesselare), die er een doorgedreven onderzoek aan besteedde, nog een ander schrijven te bestaan waarbij Urbain laat weten dat er 3 schuilkelders in de gemeente zijn (alle 3 gemaakt op initiatief van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Volksgezondheid, dienst van de Passieve Luchtbescherming); de kosten hiervan werden door het Ministerie gedragen.

Er werd toen dus nog géén melding gemaakt van de 2 private schuilkelders. (Dit schrijven was een antwoord op het Kommandantur Befehl nr. 40 van 10 november 1942.)

Het schrijven van 7 april 1943 door het Arrondissements Commissariaat Gent-Eeklo, waarbij alle burgemeesters werden uitgenodigd op de vergadering te Gent met de nieuwe Duitse Kreiskommandant Hauptmann Dr. Von Kaltenegger, laat ons zien dat de Duitsers nauwlettend toekijken:

“Het belang van de Passieve Luchtverdediging zal worden belicht. Het is de taak en de verantwoordelijkheid van de burgemeesters om voorzorgsmaatregelen te nemen bij een eventuele bominslag.”

Uit deze gegevens blijkt dus dat de Duitsers het bevel gaven aan de Passieve Luchtverdediging om tot het bouwen van schuilkelders over te gaan, en dat de kosten werden gedragen door het Ministerie; en we weten ook dat te Ursel op 20 november 1942 begonnen werd aan de bouwput op het dorp.

(Op 8 juli 1942 nam het schepencollege van Knesselare de beslissing om een schuilkelder te bouwen; en reeds in mei 1943 werd de gemeente Knesselare door de dienst Passieve Luchtverdediging te Brussel, aangemaand om de schuilkelder af te werken en de overtollige aarde weg te voeren.)

We mogen dan ook veronderstellen dat de beide schuilplaatsen zowel te Ursel als te Knesselare, op ongeveer hetzelfde tijdstip klaar waren voor gebruik.

Maar ook toen kampte men te Ursel soms met wateroverlast, de schuilkelder op het dorpsplein en die op de schoolkoer van het klooster werden in juli en augustus 1944 door Hector Van Cleemput leeggepompt, want het water kon via de keldertrap binnenlopen; Hector bezat toen een zelfstandig betonbedrijf en maakte ondermeer citernen voor de opvang van water.

Maar het droog maken van de schuilkelder had een reden, waarschijnlijk was dit ter voorbereiding van werkzaamheden die aan de schuilkelder moesten uitgevoerd worden. Het was namelijk zo dat 11 werknemers van de Firma Friedrich Wassermann Hoch-und Tiefbauten uit Keulen, hier bij particulieren werden gelogeerd van 1 tot 31 augustus 1944, denklijk om de schuilplaats op het dorp gereed te maken voor het herbergen van militairen, zeg maar Duitse Officieren. Want het was geen toeval dat ongeveer op hetzelfde tijdstip de plaatselijke smid Camiel Taghon en de timmerman Jules Morthier eveneens werken uitvoerden aan de schuilplaats, zij spreken van versterkingen en herstellingen, maakten zij deuren..? Die werken aan de schuilkelder moesten inderhaast uitgevoerd worden, want de opmars van de geallieerden naderde met rasse schreden onze contreien.

Indien het werkelijk zo is geweest dat die 11 Duitse werklieden ongeveer een volle maand aan de schuilkelder hebben gewerkt, dan mogen we toch veronderstellen dat de luxueuse afwerking binnenin waarvan we nu nog de sporen terugvinden toen werd uitgevoerd, de verdere afwerking zoals gladstrijken van de muren, aanbrengen van faïence voor de douche- en toiletcellen en eventueel voorzieningen installeren zoals telefoon, enz..., dit alles om aan de orders van de hogere Duitse legerleiding tegemoet te komen.

Maar die officieren zijn er nooit ingekomen, want het ging toen plots heel vlug, reeds op vrijdag 12 september 1944 werd Ursel bevrijd door Canadese troepen, en er werden toen een aantal Duitse krijgsgevangenen in de kelder gestopt!

Mijn herinneringen met betrekking tot de schuilkelder, gaan terug tot het begin van de bouw ervan. Welke bouwfirmas eraan werkten kan ik niet meer zeggen, maar de Duitse firma Wassermann vermeld op haar briefhoofd:

Friedrich Wassermann
Bauunternehmung für Hoch-und-Tiefbauten

Het zou dus kunnen dat diezelfde firma in aanmerking komt als bouwer van de schuilkelder op het dorp. (Op het vliegveld werkten zeker de firma Bytebier en de firma Provoost uit Kortrijk als onderaannemers van de Duitse firma Todd. De betonkelder op de meisjesspeelplaats werd naar ik meen gebouwd door de firma Heene uit Eeklo.)

Om op mijn herinneringen terug te komen, wij trokken als schoolgaande kinderen dagelijks de arbeiders voorbij, en toen “de kelder” afgewerkt was konden wij er regelmatig vrij in ronddwalen. Dat gebeurde “op den tast”, dus voorzichtig met de handen langs de muren, op het gevoel afgaande. Wel, ik kan me niet herinneren ooit op een gesloten of een halfopenstaande deur te zijn gebotst. Daarom veronderstel ik nu zo veel jaren na de oorlog, dat de schuilplaats er toen min of meer onafgewerkt bijlag en pas een maand voor de bevrijding inderhaast werd afgewerkt om er Officieren te herbergen.

Maar waarom deden de Duitsers nog deze schijnbaar nutteloze inspanningen om de schuilkelder te Ursel om te vormen tot wellicht een commandobunker?

Vanuit militair oogpunt bekeken was Ursel belangrijk voor de Duitsers, er was hier een vliegveld, op het dorp was er het kruispunt van de verbindingswegen Gent-Brugge en Deinze-Aalter-Ursel-Eeklo, alsook Tielt-Aalter-Ursel-Eeklo. Bovendien was er nog de belangrijke tramstatie met de sporen voor goederen- en personenvervoer naar alle windstreken, dus ideale omstandigheden om hier een commandopost te installeren.

Toen de doorbraak van de geallieerde legers in Frankrijk de Duitse legers noopte tot een algemene en wanordelijke terugtocht, poogden zij met alle middelen toch nog verdedigingslinies op te zetten om die opmars te vertragen. De waterlinie die gevormd wordt door het kanaal Gent-Brugge-Oostende en het Schipdonkkanaal bood hen hier in Vlaanderen een goede kans op een sterke verdediging. Bij Aalterbrug werd daardoor het Poolse Regiment de overtocht over het kanaal ontzegd, en te Moerkerke heeft dagenlang een verschrikkelijke strijd gewoed, vooraleer de Canadese troepen met grote verliezen het kanaal overkonden en daarna ook onze gemeente bevrijdden.

Maar er werd door de Duitsers tijd gewonnen en de volgende verdedigingslinie boven Maldegem met “de Blinker” en “de Stinker” als dubbele hindernis en daarbij inbegrepen de Westerschelde, was ondertussen klaar gekomen. De Duitsers hebben echter géén gebruik meer gemaakt, of niet meer kunnen maken van hun commandobunker op Urseldorp!

toiletruimte

Achter de faïencemuur bevind zich de toiletruimte, beneden rechts kan men nog de ijzeren steunen bemerken voor de zitbank, een hoogst gerieflijke afwerking van de schuilplaats; aan de linkerzijde bevind zich de douchecel met twee ingangen.

(Niet alle lezers van dit document zullen kunnen instemmen met mijn veronderstelling dat de schuilplaats pas op het einde van de Duitse bezetting nog werd omgevormd tot commandobunker. Ik heb er geen moeite mee dat ik daarin niet door iedereen zal worden gevolgd, maar het is een hypothese die mogelijk is, en waarvan de waarheid misschien te Keulen kan gevonden worden!)

Hierna volgen de facturen die door Jules Morthier en Camiel Taghon aan het gemeentebestuur van Ussel werden overgemaakt; de verwijzing van Jules naar het gemeentehuis komt doordat de schuilplaats vlakbij het wethuis gelegen was. Taghon zet ons wel op een dwaalspoor met zijn vermelding “herstellingen aan keldervensters”..?

Ter gelegenheid van Open Monumentendag 2011 werd de schuilkelder op Urselplaatse op 10 september opengesteld voor het publiek. Er waren bovendien nog andere activiteiten gepland waarbij ook het oude oorlogsvliegveld B 67 werd betrokken. Met medewerking van oudstrijders - verenigingen van wereldoorlog II, die een bloemenhulde aan het Ursels oorlogsmonument aan de kerk brachtten. Tal van burgemeesters en/of schepenen alsook hoge militairen vereerden deze plechtigheid met hun aanwezigheid, en bovendien hadden buitenlandse militaire delegaties van Canada, Polen en Engeland de weg naar Ursel genomen om hier aan de plechtigheden deel te nemen.

Te Knesselare werd de dorpsschuilkelder op 11 september opengesteld voor nieuwsgierige bezoekers.

Het was een herhaling van 2009, met talrijke tevreden mensen die eens ondergronds de schuilplaatsen mochten bezoeken.

Als slot van deze informatie over onze dorpsschuilkelder, voeg ik nog een aantal fotos bij die genomen werden op 10 september 2011 ter gelegenheid van deze algemene bezoeksdag.

Ook van de plechtigheid die gepaard ging met deze herdenkingsdag konden een aantal foto's niet ontbreken!

De plechtigheid aan het monument van de gesneuvelden van 1914-18 en van 1940-45; Belgische, Poolse, Canadese en Britse militaire afvaardigingen, alsook burgerlijke gezagsdragers, oudstrijdersverenigingen, schoolkinderen en/of studenten namen deel aan een gepaste bloemenhulde.

Het vernieuwd dorpsplein biedt nu de mogelijkheid om aan dergelijke plechtigheden de nodige allure te geven!

Aansluitend met de plechtigheden op het dorp, was er ook op het oude militaire oorlogsvliegveld B 67 één en ander te bekijken. Waaronder een militair kampement met een replica van een verkeerstoren die tijdens de oorlog op de startbaan gebruikt werd om de opstijgende en landende jachttoestellen veilig te begeleiden.

De Duitse Kommandantur en het mysterieus gedicht.

Het grondgebied van Wessegem was dus uitverkozen als vliegveldterrein door de Belgische overheid. De naam Wessegem wordt voor de eerste maal vermeld als “Wessinghim” in een document van de Gentse Sint-Pietersabdij uit 979-981, dus veel vroeger dan de oudste spellingen van Ursel die voor de eerste maal vermeld worden in 1147 als “Hursle” en “Orsle”; heden is Wessegem één van de wijken van Ursel.

De belangrijkste nederzetting ervan was in de middeleeuwen bekend als “Hof van Wessegem”, en behoorde aan de graven van Vlaanderen. Maar vanaf de 16de eeuw kwam Wessegem in bezit van Filips II - de koning van Spanje -; vandaar de namen: Conincksgoed, Coninckshof en Conincksbossen.

Coninckshof

Zodra de Duitse bezetters hier voet aan de grond hadden en het voordeel hadden ingezien om het Ursels vliegveld te gebruiken, begonnen zij eveneens met de aanpak en de militaire opbouw van dit hoevecomplex. Het was Kamiel Strubbe die het hof had bewoond in 1939, het jaar van de onteigening door de Belgische overheid. Nog andere onteigenden in de omgeving waren: hoeve Wille, hoeve De Neve, het Blauwgoed - wed. De Cockere -, hoeve De Buck, hof van Lembeke, hoeve De Muer, hoeve De Clercq, hoeve Slock, hoeve Gaudissabois, hoeve Oktaaf Van Gaever, hoeve De Baere en in het midden van het vliegveld de hoeven van René Van Gaever en zijn schoonbroer Arthur Teirlinck die eind 1940 begin 1941 afgebroken werden! Maar welke van die hoeven gebruikten de Duitsers als Kommandantur?

Tot nu toe is er geen enkele bron die precies aangeeft waar hun Kommandopost gevestigd was, dit staat zelfs niet aangeduid op de luchtfoto die van het vliegveld beschikbaar is, en waarop toch zoveel bijzonderheden aangeduid worden. Maar er worden toch twee hoeven genoemd die in aanmerking komen om die eer op te eisen, het Coninckshof en de hoeve van Oktaaf Van Gaever, in die oorlogsperiode op betrekkelijk korte afstand van elkander gelegen. Vast staat in elk geval dat het Coninckshof een grote rol heeft gespeeld bij de Duitse opbouw van het vliegveld, vooral wat betrof de communicatieverbindingen.

Het Coninckshof zelf lag aan de rand van de ringbaan die rondom het vliegveld werd aangelegd en vanop dit hof kon men heel goed het ganse terrein overschouwen, evenzo kon men vanop de ringbaan dit hof bekijken zoals het hier op deze foto te zien is. Links en rechts van deze binnenhof stonden - en staan nog altijd - de hoevegebouwen zoals schuren, stallingen en dergelijke en die vormden een soort hoefijzervorm met het woonhuis. De Duitsers zorgden meteen voor voldoende meubilering van dit toch wel grote wooncomplex, dat bestemd werd voor de Officieren die op het hof verbleven. Dichtbij de ingang van de hoeve werden barakken gebouwd die bestemd waren voor de lagere militairen en het kaderpersoneel, die instonden voor meerdere communicatieverbindingen: zoals telefoon- en electriciteitsvoorzieningen tot op het vliegveld. De nodige apparatuur en/of generatoren daartoe werden ondergebracht in de hoevegebouwen, op de foto van de woning ziet men links ervan een stalling en die werd door de Duitsers op een vernuftige wijze benut.

Zo werd er ondermeer een grote betonbunker gebouwd die perfect paste onder het pannendak van de stalling, onzichtbaar dus én bomvrij en waarin de telefonisten en andere specialisten hun taak onbezorgd konden uitvoeren. Ook aan de watervoorziening besteedde men de nodige aandacht, er werd een waterreservoir gebouwd juist naast de hofingang en daarin werd het overtollige water opgeslagen van de nabije beek, dienend voor bluswater. Met Duitse grondigheid zorgden de bezetters ervoor dat de installatie van het Coninckshof voldeed aan de eisen van een vliegveldcommanderie. Heel merkwaardig is toch wel dat men bij de bouw van de stallingbunker eveneens zorgde voor drie afzonderlijke kamertjes, die konden afgesloten worden met houten deuren - nu nog altijd de authentieke deuren - en voorzien werden van met ijzeren staven afgesloten kleine vensters; een soort gevangenissen!

deuren van de cellen

vensteropening afgesloten met ijzeren staven

Dit zijn geen kleine cellen wat de afmetingen betreft, en ze konden natuurlijk ook nog - en naargelang de behoeften - voor andere doeleinden gebruikt worden.

We waren wel door “geruchten” op de hoogte van een bunker op het Coninckshof, maar wisten niet dat die onder een pannendak verborgen zat, en we wisten nog minder af van de binnenverdeling ervan. Aan de bouw van een betonnen bunker kan men achteraf weinig of helemaal niets meer veranderen, het lijkt er dus sterk op dat de Duitsers een specifieke bedoeling hadden toen zij het plan van de bunker lieten uitvoeren met deze drie cellen.

Wanneer met de bouw van deze bunker werd begonnen is moeilijk te achterhalen, maar we hebben wel een lijst met rekeningen van de arbeiders die aan het vliegveld hebben gewerkt, en de werkzaamheden onder Duits bevel gebeurden in hoofdzaak tijdens de periode van 17 juli 1940 tot 1 april 1941; zoals hieronder te zien is.

Op bevel van de bezetter wordt het gemeentebestuur van Ursel aangemaand werklieden te ronselen om de oude B67 te hervormen en uit te breiden. Op 11 juni moeten de vrijwilligers zich aanmelden op het vliegveld aan de hoeve van August Strubbe. De arbeiders zijn verplicht voorzien te zijn van hun schop of spade. De boeren brengen een gespan mee dat bestaat uit een paard en aalkordeel op een stoel van een driewielkar om er vervoer van water mee te kunnen doen. Zij moeten eveneens zorgen voor een gespan, paard en driewielkar om het vervoer van grint te doen. Iedereen zal voor bewezen diensten vergoed worden.

Om geen wanorde te veroorzaken moeten de vrijwilligers om 8.45 uur aan de hoeve present zijn.

De Duitse inval brengt ook een hele organisatie en re-organisatie van de administratie met zich mee. Op korte tijd worden belangrijke locaties met *Feldnummern* aangeduid.

Periode	mannen	Landb.	Aantal uren	Netto loon
17 juli tot 23 juli 1940	643	50	36.561	RM. 14.257,96
24 juli tot 30 juli 1940	1595	45	50.223	RM. 19.303,09
31 juli tot 6 aug. 1940	1754	50	102.319	RM. 37.864,20
07 aug tot 13 aug. 1940	1748	55	104.131	RM. 38.924,44
14 aug tot 20 aug 1940	1766	62	104.234	RM. 39.069,92
21 aug tot 27 aug 1940	1761	62	104.183	RM. 39.158,36
28 aug tot 3 sept 1940	1774	69	105.545	RM. 39.758,56
04 sept tot 10 sept 1940	2235	84	112.033	RM. 42.437,44
11 sept tot 17 sept 1940	2859	125	171.974	RM. 65.063,84
18 sept tot 24 sept 1940	2871	146	166.570	RM. 64.941,52
25 sept tot 1 okt. 1940	1469	115	88.948	RM. 35.936,48
02 okt tot 08 okt. 1940	1258	65	73.527	RM. 29.985,52
09 okt tot 15 okt. 1940	1115	57	56.905	RM. 23.844,12
16 okt tot 22 okt. 1940	900	62	64.412	RM. 26.434,60
23 okt tot 29 okt. 1940	1137	59	69.153	RM. 28.157,68
30 okt tot 05 nov. 1940	1104	57	63.802	RM. 25.767,52
06 nov tot 12 nov 1940	1131	59	70.084	RM. 28.699,64
13 nov tot 19 nov 1940				
20 nov tot 26 nov 1940	1149	61	73.151	BF. 409.086,75
27 nov tot 03 dec. 1940	1153	66	71.072	BF. 396.739,05
04 dec tot 10 dec. 1940				
11 dec tot 17 dec. 1940	1147	65	73.099	BF. 409.862,80
18 dec tot 24 dec. 1940	1105	64	58.214	BF. 318.211,70
25 dec tot 31 dec. 1940	780	30	27.430 ½	BF. 196.182,30
01 jan tot 07 jan. 1941	1565	47	70.311	BF. 366.707,20
08 jan tot 14 jan. 1941	1505	47	95.027	BF. 513.262,15
15 jan tot 21 jan. 1941	1503	48	65.093	BF. 332.399,85
22 jan tot 28 jan. 1941	1065	71	58.840	BF. 319.947,95
29 jan tot 04 febr 1941	1120	72	60.334	BF. 328.398,95
05 feb tot 11 febr. 1941	1039	75	52.630	BF. 279.313,40
12 feb tot 18 febr. 1941	1044	75	58.232	BF. 315.137,55
19 feb tot 25 febr. 1941	1026	68	48.664	BF. 259.992,15
26 feb tot 4 maart 1941	628	39	34.084	BF. 181.891,55
05 ma. tot 13 ma. 1941	633	36		
14 ma. tot 18 ma. 1941	201	33	8.534	BF. 53.157

19ma. tot 25 ma. 1941 - 102 - 45 - 6.649 - Bf. 44.172,10

26 ma. Tot 01 apr. 1941 - 68 - 38 - 6.051 - Bf. 41. 720,20

De tewerkstelling bereikte een piek van bijna 3.000 arbeiders in september.

Hierboven wordt door de heer Willy Stevens melding gemaakt van het oude vliegveld B 67, maar dat codenummer van vliegveld Ursel werd pas toegekend door de geallieerden na de bevrijding. Ursel kreeg van de Belgische Luchtmacht nr. 33 toegekend; het Corpo Aero Italiano vermeldde Ursel als "Saturno", en misschien gebruikten ook de Duitsers die codenaam.

Dus vanaf 1 april 1941 was het vliegveld klaar voor de ontvangst van ondermeer de Duitse gevechtstoestellen die de plaats innamen van de Italiaanse luchtmacht die er eind 1940 en nog begin 1941 waren gestationeerd met hun CR 42 tweedekkers. Het was dan ook in het voorjaar van 1941 - maart - dat de Duitse "Erprobungsgruppe 210" gestationeerd werd op bases Ursel met een nieuw type Messerschmitt-jachttoestel BF 210, onder het bevel van Karl-Heinz Lessmann.

Roger Strubbe - zoon van Kamiel - en huidige bewoner van het Coninckshof die me reeds informatie verschaftte, denkt dus maar weet het niet met zekerheid, dat de Duitse Kommandantur gevestigd was op het Hof van Wessegem. Volgens hem werd er direkt na de bevrijding veel geplunderd op het vliegveld: *"Zelfs op ons hof en uit ons huis en stallingen werd er veel gestolen, "ze" kwamen zelfs met paard en kar om de Duitse meubels, lusters, hout van de barakken en dergelijke. De koperen electriciteitsleidingen die ondergronds tot op het vliegveld aangelegd waren werden uitgedolven, kortom alles wat niet te heet of te zwaar was werd opgeladen en meegenomen. Mijn vader stond te vloeken en te zweren maar kon niets doen, want we woonden nog niet terug op ons hof."*

Adolf Van Gaever, oud schoolmakker en vriend van mij, denkt en zegde mij dat de Duitse Kommandantur gevestigd was op hun hoeve en in hun huis, een paar honderd meters verderop. Maar Roger Moelaert die als heemkundige sinds lang de Urselse vliegveldhistorie uitgepluisd heeft, en toch wel een deskundige mag genoemd worden op dat gebied, is van mening dat Ursel afhankelijk was van de "Flugplatz-Kommandantur" van vliegveld Maldegem; en indien er hier op Ursel toch een Duitse bevelpost gevestigd was, die zonder twijfel ingericht was op het Coninckshof!

Tijdens het weekend van 26 september 2009 kregen we te Ursel een afvaardiging van de 123 Wing van de Royal Air Force op bezoek. Dit in het kader van een herdenkingsplechtigheid over de Britse aanwezigheid op vliegveld B 67 Ursel eind 1944, en in samenwerking met Knesselare en Aalter. De Wing was in 1944 met haar Hawker Typhoon's op B 67 Ursel gestationeerd en was van vitaal belang bij de strijd om de Scheldemonding en Walcheren van Duitsers te bevrijden, we kennen reeds de omstandigheden hoe dit gebeurde. Het waren toen schepen Herlinde Trenson en vooral BAHA-vertegenwoordiger Kurt Plyson die deze herdenkingsactiviteiten ondersteunden. Ze zochten en vonden daarvoor te Ursel hulp bij enkele gelijkgezinden - waaronder schrijver - om alles in goede banen te leiden. Zo was er op zaterdag een ontvangst op het gemeentehuis te Knesselare, een geleid bezoek aan het oude vliegveldterrein en het Coninckshof, met s'avonds een goede maaltijd in de Villa Maria; en de Zondag een plechtige hoogmis met een onthulling van een voorlopige herinneringsplaat buiten aan de kerk en nog een receptie in het Rusthuis Onderdale. De Engelse overkomers waren dus best tevreden met de ontvangst die hen hier te beurt viel. Maar dit gebeuren bracht eveneens mee dat we nog eens op het Coninckshof terecht kwamen en allerlei herinneringen konden oprakelen.

Voorafgaand aan deze herdenking was er door Kurt Plyson en de gemeente Knesselare-Ursel toelating gevraagd en bekomen van Roger Strubbe, om de stallingbunker te bezichtigen, en daarbij was er een raadselachtig muurschrift ontdekt in één van die cellen.

Bij ons later bezoek werden er talrijke foto's van de cellen genomen en vooral van dat in het Duits opgesteld gedicht. Omdat het zo intrigerend overkwam en moeilijk leesbaar was, werd het uiteindelijk toch ontcijferd door een Duitstalig persoon, en zo weten we nu wat de betekenis ervan is, en die is op zijn minst verrassend van inhoud.

De Duitsers verborgen de bunker niet alleen weg onder het dak van de stalling, maar ze "moffelden" in die cellen ook gestraften weg, toch zeker één gevangene werd er opgesloten en verbleef er onschuldig...zoals hij het op de betonmuur met potlood neerschreef!

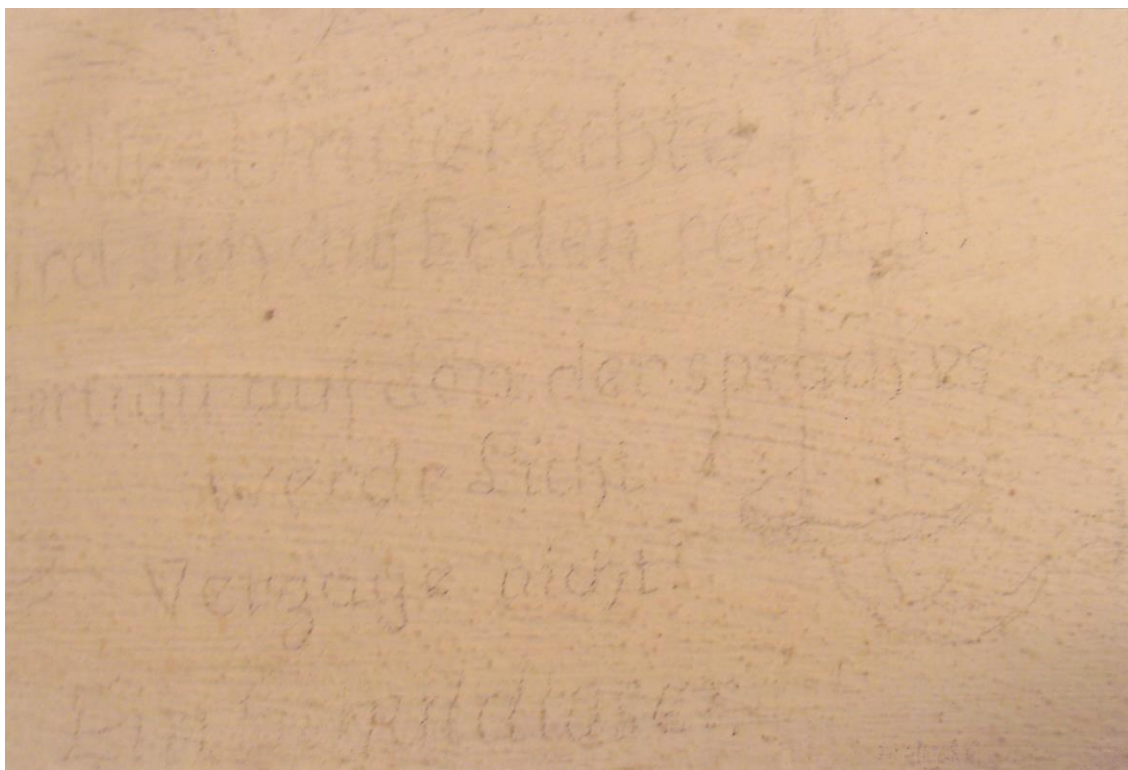
Dus dat er cachotten waren en als zodanig gebruikt werden staat met de ontcijfering van dit gedicht nu wel buiten alle discussie.

Wie de man was die er gevangen zat - duidelijk iemand die ook goed kon tekenen - of wie er op dat ogenblik bevelhebber was op het vliegveld is echter niet bekend, misschien was het Karl-Heinzz Lessmann? Maar de gevangene heeft wel getracht om zijn gedicht aan het oog van de bewakers te onttrekken, op het donkerste muurgedeelte van zijn cel, juist naast de ingang deur, staat versierd met twee brandende kaarsen en bovenaan het heilig Hart, het volgende geschreven:

*Alles Ungerechte,
wird sich auf Erden rächen
drum vertrau auf Den der sprach
es werde licht
versage nicht !
Ein Schuldloser*

*Elk onrecht
zal op aarde worden gewroken
Vertrouw daarop op Hem die sprak
het wordt licht
geef niet op
Een onschuldige*

We weten dat de Duitsers streng optraden, zelfs ook tegen hun eigen ondergeschikten; maar waarom ze het nodig vonden om hier te Ussel op het vliegveld een bunker te bouwen met maar liefst drie gevangencellen, dat zal wel voor altijd een raadsel blijven?

Het gedicht op de celmuur dat nu nog altijd leesbaar is gebleven, moeilijk weliswaar, maar toch na al die jaren van verborgenheid tot leven is gekomen; waarom werd die man opgesloten, voor welk vergrijp... en op bevel van wie?

Deze gevangeniszellen beslaan niet de ganse oppervlakte van de bunker, maar hoe groot die werkelijk is, is moeilijk in te schatten. De schuur of stalling waar hij onder dak staat wordt nog altijd gebruikt door de landbouwer en daardoor kunnen de afmetingen ervan niet exact worden opgemeten; zeker is dat het een gebouw betreft met een zuiver militaire functie.

We hebben hier te Ursel nog vele herinneringen aan de oorlogstijd, waaronder ook deze twee betonnen schuilkelders die elk afzonderlijk een eigen verhaal vertellen, en omgeven zijn met een waas van geheimzinnigheid dat tot de verbeelding spreekt!

Het was natuurlijk zo dat er op en rond het oorlogsvliegveld meerdere versterkte onderkomens voor militairen werden gebouwd door de Duitsers, maar die werden ontmanteld toen de oorlog voorbij was en de landbouwers naar hun vroegere haardstede terugkeerden.

Maar de Duitsers hadden hun andere onderkomens waaronder ook het Coninckshof zo luxueus mogelijk ingericht, en dat was door de werklieden op het vliegveld natuurlijk geweten en van mond tot mond doorgegeven.

Zo hadden verscheidene handelaars uit Ursel en Eeklo in 1940-41 leveringen gedaan van gordijnen, tapijten, kachels, stoelen en zelfs ligzetels tegen 80 fr per stuk. Marcel Van Oyen leverde zes radio's voor de barakken, en nog in november 1940 mag Van Oyen opnieuw 10 radio's van het merk Novak leveren voor een kostprijs van 20.900 franken.

Deze gegevens maken duidelijk dat de Duitsers, zowel officieren als soldaten zich comfortabel installeerden op het Coninckshof, en daardoor komt ook Roger Moelaert in het gelijk te staan als hij beweerd dat indien er al een bevelpost was te Ursel, die zeker op het Coninckshof gevestigd was, maar wel onder de supervisie van Maldegem.

Roger Strubbe van zijn kant spreekt eveneens de waarheid met zijn verhaal over de plunderingen op het Hof en het vliegveld, we leefden hier in Ursel vanaf de bevrijding een aantal weken in een toestand van wetteloosheid, en daar werd door velen misbruik van gemaakt. Het vliegveld kreeg veel bezoekers over de vloer die belust waren op oorlogsbuit!

Aan B 67 heb ik reeds een boek gewijd met als titel:

Oorlogsvliegveld Ursel 1939 - 1945

Wegens de vernieuwde belangstelling in de huidige periode en bijkomende gegevens allerhande, voeg ik hierbij nog een aantal interessante nieuwtjes toe in verband met de oorlog en het vliegveld van toen.

Aanvullende gegevens betreffende het oorlogsvliegveld.

Allerlei opsporingen hebben ertoe geleid dat uit verschillende bronnen nog meer informatie aan het licht is gekomen over het oorlogsvliegveld nr. 33.; vooral na hetgene er bekend werd met betrekking tot de dorpsschuilplaats én de bunker op het Coninckshof. De heer Willy Stevens uit Knesselare doorzocht de archieven van de vroeger zelfstandige gemeente Ursel - waarvoor ikzelf nog géén tijd gevonden had - en gaf mij inzage in hetgeen ik hierbij laat volgen.

Het was in 1939 dat de internationale toestand zodanig begon te verslechteren door de druk van Nazi-Duitsland, dat vele landen een mobilisatie van hun strijdkrachten invoerden, zo ook België.

Te Ursel werden tengevolge daarvan - van 26 augustus tot 8 oktober 1939 -, 125 mannen opgeroepen, het loon dat hiervoor door de gemeente werd uitbetaald bedroeg 42.464 B.fr. Vervolgens volgde een mobilisatieperiode van 9 oktober tot 31 december 1939 waarbij opnieuw 148 dienstplichtige mannen werden opgeroepen. De gemeente kwam andermaal tussen voor gederfd loon ten bedrage van 85.903 B.fr. Maar terwijl onze militairen buiten de gemeente Ursel ondergebracht werden, werden er hulptroepen van de Luchtmacht naar Urseldorp én het vliegveld overgebracht. Op 4 december 1939 werd Ursel overspoeld door het 3de Grenadiers met de 1ste, 2de, 3de en de 4de Cie, zijnde 19 officieren en 500 soldaten. Voor de soldaten zocht men over gans de gemeente logies, in Onderdale werden 156 mannen ondergebracht, in Berken 170, in Vrekem 159 en in het klooster 15; eveneens in de gebouwen van de vellenfabriek - firma H. Enke uit Eeklo - in de Kapelstraat, werden veel soldaten ondergebracht. Want er kwamen nog meer militairen naar Ursel, daarbij vermelden we de 14de compagnie III Bon. H. V. Ve, onder de leiding van de luitenanten Lefevre, Saey en Peeters; met 2.874 soldaten - van 16 december 1939 tot 31 december 1939. De luitenanten namen hun intrek bij Urbain De Keyzer en Andre De Grave en waarschijnlijk ook bij Dr. Maeyens op het dorp, soldaten van deze compagnie werden van 1 tot 15 januari ondergebracht in de gemeentelijke jongensschool.

De militairen onder het commando van luitenant baron G. de Borrekens, Commando van de 2de compagnie, verbleven te Ursel van 13 tot 31 januari 1940.

Na de capitulatie van het Belgische leger op 28 mei 1940, begonnen de Duitsers vrij vlug met de uitvoering van hun plan om het vliegveld te vergroten en te versterken., hun Feldpost voor Ursel was 01210. Op hun bevel werd het gemeentebestuur van Ursel aangemaand werklieden te ronselen, en reeds op 11 juli moesten de vrijwilligers (?) zich op het vliegveld aanmelden aan de hoeve van August Strubbe, Coninckshof.

De arbeiders moesten om 8.45 uur present zijn en ze waren verplicht een schop en/of spade mede te brengen. De boeren moesten zorgen voor een gespan met een paard en een aalkordeel op de stoel van een driewielkar, dat was voor vervoer van water. Zij moesten eveneens zorgen voor een gespan met een driewielkar om grint te vervoeren en iedereen werd voor bewezen diensten vergoed. Om het vliegveld operationeel te maken hadden de werklieden samen 2.442.395 uren gewerkt, het netto uitbetaald loon bedroeg 599.604,89 R. Mark, de Rijksmark had toen een waarde van 12,50 B.fr.

Bij deze rekening ontbreken echter twee weken waarvan de documenten ontbreken, evenals de verrichte arbeid aan het vliegveld voor de periode tussen 11 juni en 17 juli 1940. Berekend aan 100% komen we aan een prijs van ongeveer 14.617.460,00 B.fr., dit enkel voor de lonen die aan de arbeiders werden uitbetaald!

Op de loonlijsten werd in de hoofding de volgende melding gemaakt:

“Beschäftigung von Zivilarbeitern gemäs besonderer Anordnung N° 20 L. G. Stab Z. b. V. 300 Abt. Qu. I. Briefbuch N° 88/40 vom 7.6.1940”

Er werden reeds loonlijsten vermeld bij de verhandeling over de bunker van het Coninckshof. Maar er bestaan ook loonlijsten met de namen van de arbeiders, waaruit blijkt dat er velen uit de verre omstreken op het vliegveld werden tewerkgesteld. Er waren twee leiders die het voor het zeggen hadden tegenover de arbeiders, en dat waren Jules D’hooge en Maurice De Wispelaere. Ze waren Urselnaren van geboorte en ontvingen een netto uurloon ten bedrage van 6 B.fr., zij werkten 7 dagen op 7 en dat 10 of zelfs 11 uur per dag. Ze werden bijgestaan door zes schrijvers die de namen van de arbeiders noteerden, hun gepresteerde uren en het uit te betalen loon.

De meest voorkomende schrijvers waren o.a.: Marcel Van Oyen, Georges Buyck, Robert De Neve, Maurice Claeys, Jozef Vercruyssen, Georges Remy en Leon Penny; in november 1940 werd Simonne De Lille als schrijfster genoteerd.

De schrijvers werkten eveneens 7 dagen op 7 en 10 tot 11 uren per dag en kregen 5 B.fr. per uur. Met zoveel arbeiders werd er op het vliegveld in ploegen gewerkt, dus een morgen- en een namiddagploeg. De ploegbazen of *Vorarbeiter* werden op de loonlijsten met PLB. aangestipt en verdienden evenveel per uur als de schrijvers. Op piekdagen waren er ongeveer 48 ploegbazen die de arbeiders onder controle hielden en boven hen stonden de *Baupioniere*, dat waren Duitse soldaten die ingezet werden op bouwterreinen voor het Duitse leger. De arbeiders werden aangeduid als: die Jugendliche, die fachleute en Anstricher; hun loon bedroeg 4 B.fr. per uur.

De landbouwers die met paard en kar werkten ontvingen 9,50 B.fr. per uur; Emiel Van Kerrebrouck en Frans Buysse waren de enige die met twee paarden werkten, zij kregen 14,50 B.fr. per uur.

In het begin van de werkzaamheden ging de heer Robert Van Lierde geregeld het geld om de arbeiders uit te betalen ophalen in Maldegem. Na een poos werden de lonen lichtjes verhoogd, (hetgene in de latere jaren en vooral na het beëindigen van de oorlog bijna jaarlijks zou gebeuren.)

Het blijkt uit andere rekeningen dat een drukker, een schilder, een timmerman enz.. ongeveer 5 B.fr. per uur verdienden, maar de kasseileggers spanden de kroon, zij vroegen 6,50 B.fr. per uur en hun dienders ontvingen 4,50 B.fr.; die bedragen golden dus niet alleen voor de arbeiders op het vliegveld.

Het is wel de moeite om in verband met de levensduurte tijdens de oorlog, een vergelijking te maken met de prijzen die voor de goederen betaald moesten worden.

Voor een kilo patisseriebloem moest men tussen 2,24 en 2,50 fr. betalen.

Een kilo koffie tussen 17 en 19 fr.

Roggemeel per kilo van 1,00 tot 1,50 fr.

Een brood van 2,25 tot 2,75 fr.

Een hesp kostte 18 fr. per kilo.

Een liter volle melk kostte 2,90 fr.

Een liter magere melk kostte 1,70 fr.

Voor een merkfiets Matthijs was de prijs 650 fr.

Voor een fiets zonder merk betaalde men 400 fr.

Voor een vleeskip was het 15 fr.

Voor de aardappelen per kilo 0,60 fr.

Radio's werden verkocht tussen 2.090 tot 2.500 fr.

Het is echter wel zo dat deze prijzen naar gelang het verder duren van de oorlog enorm stegen, het werden woekerprijzen!

De landbouwers, altijd leveranciers van voedsel én van dieren in oorlogstijd, werden over het algemeen wel vergoed voor aangeslagen dieren en dergelijke, maar die vergoeding bleek achteraf en in de meeste gevallen ontoereikend.

Als voorbeeld, een landbouwer wiens paard met een waarde van 8.000 fr. werd aangeslagen, werd er slechts voor 6.030 fr. aan vergoed, dat was toch een verlies van een kleine 2.000 fr.!

Het was natuurlijk zo dat handelaren en ondernemers van Ursel en ook uit het omliggende, aangesproken werden door de bezetters voor allerlei bestellingen. Op 5 juli 1940 werd een bestelling van draineerbuizen, steen, cement en nog andere materialen bestemd voor het vliegveld, geplaatst bij de firma Bockaert-Thienpont te Aalterbrug.

Op 10 september 1940 leverde Theofiel Gillis-Van Hecke een kleine hoeveelheid cement en stenen. De kosten voor drinkwater en electriciteit werden door het gemeentebestuur van Ursel betaald.

De Duitsers eisten de volgende hoeven en gebouwen op van de landbouwers die het ongeluk hadden om op het vliegveldterrein te wonen:

Wijffels Et. eigenaar, Strubbe Aug. volledige hoeve 18 ha., opg. 6 juni 1940

Van Gaever Oktaaf, eigenaar, gedeeltelijke hoeve 4.50 ha., opg. 1 aug. 1940

Wille Vital, eigenaar, ged. hoeve 4 ha. opg. 30 aug. 1940

Baron Gilles de Pelichy, eigenaar, volledige hoeve 17 ha., opgeëist 8 sept. 1940

De Muer Theof. en August, volledige hoeve 1.50 ha., opg. 1 okt. 1940

Baron Gilles de Pelichy, eig., Brandt Emiel, ged. hoeve 3 ha., opg. 16 okt. 1940

Wed. P. Gaudissabois, eigenares, ged. hoeve 3 ha., opg. 15 dec. 1940

In het dorp werden het herenhuis van Leon Snauwaert, Rozestraat; de patronage van de kerkfabriek, Kapelstraat; alsook de fabrieksgebouwen van de firma N.V. Enke, Kapelstraat; aangeslagen.

In de Rozestraat (Aberdaan), op het hof van de heer Jan van Holder werden van 25 februari tot 8 maart 1941, 28 legervoertuigen gestald. Wegens de breedte ervan werd de ingangspoort afgebroken evenals een wand van de schuur, de fruitbomen die in de weg stonden werden verwijderd en dwars door het groen gazon werd een oprit van kiezel en steenslag aangelegd.

We zien hier het hof van de heer Jan van Holder

Zo te zien een Duitse officier neemt de geparkeerde voertuigen in ogenschouw.

Hetzelfde hof gezien vanaf de Rozestraat met wellicht achteraan de bewoners.

De hangaargebouwen van de buurtspoorwegen in de Kapelstraat werden ook aangeslagen en het electriciteitsverbruik ervan op de rug van de gemeente afgewenteld.

Ten behoeve van de Duitse militairen werd de firma Omer Heyndrickx uit de Berkenstraat belast met het bouwen van barakken op het vliegveld. Ook in het dorp in het hof van Willems, Kapelstraat; op de weide Roelants, dorp; bij Gust Sierens; op het hof Verelst en in het dorp zelf werden barakken geplaatst vooral langsheen de huidige Nederstraat en de Tramstraat.

Het aantal barakken op het vliegveld is moeilijk te achterhalen, maar zeker is wel dat er meerdere op het Coninckshof stonden. De firma Jules Morthier-Ginneberghe, timmerman, leverde de ramen voor de barakken.

Voor de uitbouw en herstellingen (?) van het luchtafweergeschut werd Omer Heyndrickx eveneens aangesproken; alsook om te zorgen voor nieuwe poorten (ingangspoorten..?) in de Wessegemstraat, de Saluinstraat, de Kapelstraat en op de Dries.

De Italianen kwamen eind 1940 de Duitsers aflossen en gebruikten een aantal maanden het vliegveld voor hun Fiattoestellen C.R.42, dubbeldekkers. In november werd het vliegveld bezet door 700 tot 800 Italiaanse militairen aangevuld met 110 Duitse soldaten die het luchtafweergeschut - *Flak* - bedienden. Ongeveer 200 militairen én burgers maakten deel uit van de administratie en van het commando.

Op 12 november 1940 werd er een kabelballon - *Sperballon* - gevonden op de weg naar Zomergem, die werd opgehaald door de militairen van het vliegveld. Enkele weken later stortte een kleine luchtballon met allerlei instrumenten aan boord neer in de Drongengoedbossen, de commandant van het vliegveld zorgde snel voor het ophalen ervan. Op de Roze werd op 27 februari 1941 een Engels lichtvalscherf gevonden en in beslag genomen door de heer Urbaan De Keyzer. Ook hoog boven de kerkdeur hing op zekere morgen een soort klein valscherf of ballonnetje, dat werd ook door de Duitsers in beslag genomen. De bezetters zorgden natuurlijk ook voor ontspanning van de Duitse soldaten, daartoe werden er op 26 oktober 1940 twee films gedraaid in de cinemazaal van Amadeé Van Hulle, dat was in 't Schamijnkelstraatje; daarna werden er wekelijks films afgespeeld voor de Italianen. De kosten voor de verlichting, het kuisen van de zaal en de huur van het meubilair werden later door het Ministerie van Binnenlandse Zaken vergoed.

De kosten voor het verplaatsen van de banken en voor het verbruik van de electriciteit werden afzonderlijk vergoed.

In juni 1942 werd vanwege de V.A.V.V. - de Vrijwillige Arbeidsdienst voor Vlaanderen - aan de gemeente de vraag gesteld om huisvesting te bekomen voor de vrouwelijke jeugd. Die dienst verzorgde arbeidskampen voor jonge meisjes die opgeleid werden in huishoudelijke hulp voor de armen. Hiervoor kwamen leegstaande gebouwen zoals kastelen, gasthoven of herbergen en andere grote gebouwen in aanmerking. Die moesten onderdak kunnen bieden aan een veertigtal meisjes. Maar er moest minstens één grote plaats bij zijn die dienst kon doen als eetplaats, en werk- of vergaderplaats. De dagindeling voor de meisjes tussen 18 en 25 jaar oud, was te werken van 's morgens 8.00 uur tot 's namiddags 15.00 uur.

De burgemeester Urbain De Keyzer liet weten dat er op dat ogenblik lege barakken stonden op het vliegveld, maar dat men zich moest richten tot de Duitse overheid omdat die eigenaar was van de barakken.

We hebben reeds gezien dat die barakken comfortabel werden ingericht door de Duitsers, maar toen de Italianen op Ursel werden gelegerd hadden zij het wellicht zo goed niet. Van 9 tot 16 augustus 1940 moesten er 420 grote en 540 kleine jutezakken gevuld worden met stro, 8.900 kg. in totaal; daaraan werden 537 werkuren besteed, de mannen aan 4,50 fr. per uur, vrouwen aan 4,00 fr. en mannen onder de 19 jaar eveneens aan 4,00 fr..

De Duitsers commandeerden vanuit Maldegem aan ons gemeentebestuur dat de schoorstenen gekuist moesten worden; er waren in Ursel 13 gebouwen - van militaire aard, inclusief deze op het vliegveld - waar er vuur gemaakt werd, het kuisen moest onmiddellijk gebeuren.

In de eerste helft van 1944 werden een groot aantal inwoners van Ursel door de bezetter opgeroepen als verplichte arbeiders op het vliegveld. Zij moesten het munitiepark aan de overkant van de Urselse weg naar Knesselare en dicht bij Westvoorde, bewaken.

Maar doordat de Duitsers plots hun koffers pakten wegens de naderbij komende geallieerden, werden de lonen van die arbeiders niet meer uitbetaald vanaf 27 augustus 1944. De loonstaat van 27 augustus tot 2 september vermeldt een bruto bedrag van 9.576,00 fr. voor 25 arbeiders; maar op 30 mei 1945 had de Belgische overheid hen nog niet uitbetaald wegens een gebrek aan de nodige documenten en bewijzen!

De Duitsers plaatsten op 26 augustus 1944 inderhaast nog een bestelling van karton en stevig inpakpapier bij drukkerij Julien Verstraete- Willems, en nadat ze al hun archieven goed verpakt hadden verlieten ze op 8 september hals over kop onze gemeente.

Op 12 september werd Ursel bevrijd en het vliegveld door de geallieerde troepen ingenomen. Vanaf 12 februari 1945 werden er 24 mannen van Ursel als burgerlijke wachters op het vliegveld B 67 ingezet.

Hierbij een loonlijst:

Periode	uitbetaald loon in B.fr.
van 14 juni tot 30 juni 1945	37.920,90 fr.
van 1 juli tot 31 juli 1945	71.850,20 fr.
van 1 aug. tot 15 aug. 1945	43.110,10 fr.
van 16 aug. tot 31 aug. 1945	43.110,10 fr.
van 1 sept. tot 30 sept. 1945	83.525,80 fr.
van 1 okt. tot 31 okt. 1945	80.432,40 fr.
van 1 nov. tot 15 nov. 1945	40.915,00 fr.
van 16 nov. tot 30 nov. 1945	38.519,40 fr.
van 1 dec. tot 31 dec. 1945	86.103,50 fr.
totaal	526.103,50 fr.

Deze lonen werden door het Ministerie van Landsverdediging betaald (dienst opeisingen), het uurloon bedroeg 9 fr. per uur; vanaf 6 september 1945 bedroeg het uurloon 10,80 fr.

Enkele maanden na de bevrijding werd het personeel van de N° 123 Wing, M.J. Craigs voor de Wing Commander, commanding nr. 1310 Mobile Wing Headquarters op Ursel B 67 gestationeerd.

Vanaf 10 december 1944 nam het Britisch Liberation Army R.A.F. 4 OC Unit, 424 R/R/U, 85 Group, het huis van de heer Urbain De Keyzer, Kapelstraat, in bezit; die Group vloog met Spitfires. De officieren beschikten daar over een ruime gelijkvloerse verdieping met inkomsthal, salon, eetkamer en keuken. Op de eerste verdieping was er de rode slaapkamer, een grote slaapkamer en nog een derde slaapkamer en badkamer; het huis was nog volledig bemeubeld.

De baan Knesselare-Ursel was door de oorlogsomstandigheden en de plotse dooi in februari 1945 zodanig vernield dat ze onbruikbaar was geworden voor het verkeer. Via het Ministerie van Landsverdediging werd door het gemeentebestuur van Ursel aan de bevelhebber van het vliegveld gevraagd om tijdens de herstelperiode van de baan, de oude startbaan te mogen gebruiken. De gemeente bekwam er de toelating voor, hetgeen er op wijst dat het luchtverkeer op B 67 toen danig afgenomen was.

In 1952 was de Belgische Luchtmacht van plan om een deel van de startbaan te doen springen. Er werd daartoe de toelating gevraagd aan de eigenaars van de onteigende hoeven en gronden, mits de verzekering dat de landbouwers na de opruimingswerken opnieuw hun gronden zouden kunnen bewerken. De familie Oktaaf Van Gaever-Lips gaf daarvoor hun toestemming.

Ook nog in februari 1952 werd een voorstudie gemaakt om te Ursel een nieuw vliegveld aan te leggen in de Drongengoedbossen; dat plan werd voorgedragen tengevolge van “de Koude Oorlog”.

Het Ministerie van Waters en Bossen gaf daarvoor de toestemming en de totale inplanting werd op 207 ha. 50 a. en 50 ca. geschat.

Tot zover deze beknopte geschiedenis over de vliegveldhistoriek, als aanvulling van de rubriek over de schuilplaats en de bunker te Ursel.

Van Parys August

2011 Ursel

